

VÎNĂTOAREA ÎN ȚARA FĂGĂRAȘULUI ÎN SECOLELE XV—XX

de LELIA RĂDULESCU

Din cele mai vechi timpuri, vînătoarea a constituit o importantă îndeletnicire, prin practicarea căreia omul își asigura hrană, îmbrăcăminte și apărare contra animalelor sălbatice.

Alături de ocupațiile principale — agricultură și păstorit — vînătoarea este socotită ocupație secundară tradițională, cu foarte mare răspindire în zonele unde pădurile și munții ocupă cea mai mare parte din teritoriu.

În cele ce urmează vom încerca să prezentăm aspectele de bază privind vînătoarea în Țara Făgărașului stabilite în urma cercetărilor de arhivă și teren.

*
* *
*

Condițiile naturale și modul de viață au impus populației din această zonă să-și așeze vetrele nu numai în apropierea apelor, ci și a pădurilor și a munților, fapt ce a facilitat posibilitatea practicării vînătoarei. Vechimea și intensitatea acestei ocupații în zonă reiese din aceea că, odată cu trecerea Țării Făgărașului în slăpînirea Țării Românești, munții și pădurile apar tot mai des în cărțile de danie sau de întărire în boierie, cu dreptul de stăpînire sau de folosire al lor. Astfel, în 1414 Mircea cel Bătrîn dăruiește lui Ioan, Borcea și Calian „boierinului domniei mele, ca să fie al lor satul Branîștea Urășiei și Vadul Șercaiei și... muntele Lereștilor”¹.

Vlad Dracul voievod întărește în 20 ianuarie 1437 lui Roman, nepotul boierului Stanciu cîteva sate în Țara Făgărașului, precum și „muntele Moșul”.

În 18 iulie 1437, același Vlad Dracul dăruiește lui „Stan, fiul lui Tatul și Ursul și Radul Stan, fiul lui Băra și Godea întru slăpînire satul Mărgineni... cu pădure, cu munți”².

Vladislav al II-lea în 23 aprilie 1452 întărește lui Stanciu Mailat și fiilor lui Oprea și Dragomir, a treia parte din satul Dejani și munții Preseaca, Izvorul și Zărna, cu rîurile și izvoarele care curg din munții aceștia trei... muntele al doilea al Izvorului pre unde este hăitașul”³.

¹ Doc. privind Istoria României, veacul XIII, XIV, XV, B. Țara Românească, București, 1953, Doc. nr. 52, p. 67.

² Doc. privind Istoria României, veacul XIII, XIV, XV, B. Țara Românească, București, 1953, Doc. nr. 86, p. 96—97.

³ Ibidem, Doc. nr. 87, p. 98.

⁴ Ibidem, Doc. nr. 4, p. 279.

În ce măsură foloseau boierii acest drept de vînat, documentele nu ne-o spun. Cert este că la început vînătoarea era un drept natural născut din necesitatea omului de a se hrăni, îmbrăca și a se apăra contra fiarelor sălbatice. Aceasta a durat pînă cînd dreptul de proprietate luînd o formă mai dezvoltată, privilegiul dreptului de vînătoare a trecut asupra proprietarilor pămîntului, devenind un privilegiu al nobilimii.

Despre felul cum își exercita dreptul de vînat stăpînul feudal și în ce măsură limita el vînatul supușilor săi aflăm abia în 1504, cînd, pe timpul lui Ladislau al II-lea apare în Transilvania și Ungaria prima lege vînătorească⁵. Articolul 18 al acestei legi ne informează că „întrucît mulți dintre colonii preoților, baronilor, precum și ceilalți locuitori ai țării au lăsat la o parte cultura viei și a pămîntului, ținîndu-se numai de vînat și păsărîrit pînă intratîi că nu numai în zilele de lucru ci și duminicile și în alte sârbători, ba chiar și în ziua de Crăciun vinează, păcătuiind împotriva poruncii lui Dumnezeu și sustrăgînd prin înșelăciune veniturile stăpînului săi“ ... hotărăște ca „de acum înainte nimeni dintre coloni și țărani să nu cuteze în nici un fel și cu nici un meșteșug să vîneze cerbi, iepuri și mistreți și nici fazani și găinuși... sub pedeapsa de 3 fl. care să se ia de stăpînul colonului care a vînat sau a prins păsări, sau de cel pe teritoriul căruia a fost găsit colonul făcînd-o“⁶.

Vînatul era deci un monopol seniorial, un privilegiu al feudalilor, iar unele specii erau declarate „vînat regal“. Nu sînt excepții de la aceasta nici boierii, căci în statutele din 1560—1570 se precizează că „dacă prind vreun cerb și nu-l aduc în cetate, ci îl vînd sau îl ascund, gloaba să fie 1 fl. Cînd aduc cerb, trebuie dat aducătorilor 20 sau 25 denari, bani de băut“⁷.

Practicarea vînătoarei de către populația iobagă era posibilă numai pentru speciile de animale răpitoare (lup, vulpe, urs, jder) primejdioase în același timp pentru avutul său și al stăpînului său, constituind din acest punct de vedere o sarcină feudală în plus, cunoscută sub denumirea de „daturi“ din piei de animale sălbatice. Ba mai mult, cei din Poiana Mărului, pe timpul lui Ștefan Bathori și a căpitanului cetății Cosma Horvath, nu aveau altă slujbă decît să păzească pădurile și munții și să dea anual, odată la Crăciun o piele de vulpe⁸.

Vînatul din zonă este compus din vînat cu pene și vînat cu păr, cu specii fixe, staționare și migratoare, acestea din urmă fiind mai ales specii de păsări care neputînd suporta climatul iernilor de aici migrează spre zone mai calde, iar alte specii vin din ținuturile mai reci, arctice și staționează iarna în țara noastră. La fauna montană în afara speciilor actuale erau în plus ierunca alpină și marmota. Din rîndul galinaceelor nu lipseau potîrnichile și prepelițele. Iepurele, alături de alte animale sălbatice este pomenit din cele mai vechi timpuri. Astfel, în 1421, Radul al II-lea, reînviînd privilegiul de vamă dat de

⁵ Otto Witting, *Considerațiuni asupra dezvoltării vînătoarei în Transilvania*, în *Revista Carpații*, nr. 12, Cluj, 1934, p. 314—315.

⁶ D. Prodan, *Iobăgia în Transilvania în sec. XVI*, vol. I, București, 1967, p. 101—102.

⁷ D. Prodan, *Boieri și vecini în Țara Făgărașului, sec. XVI—XVII*, în *Anuarul Institutului de Istorie, Cluj, VI, 1963*, p. 192 și în *St. Meteș, Viața agrară, economică a românilor din Ardeal și Ungaria*, vol. I, București, 1921, p. 250.

⁸ D. Prodan, *Boieri și vecini în Țara Făgărașului, sec. XVII—XVIII*, în *Anuarul Inst. Istorie, Cluj vol. VI, 1963*, p. 246.

Mircea cel Bătrîn în 1413 negustorilor din Brașov, lămurește că prin „piei de fiară sînt a înțelege cele de veveriță, jder, vulpe, pisică sălbatică și iepure”⁹. Chiar și exportul de blănuri era constituit în principal din piei de iepure — necesare confecționării căciulilor-numai Transilvania livra în 1884 un număr de 46.000 blănuri¹⁰.

În afara acestora, cerbul lopătar, specie mediteraneană a fost colonizat în număr mare înainte de 1848, în rezervația contelui Brukenthal, la Sîmbăta de Jos¹¹.

La începutul secolului al XVIII-lea, zimbrul era încă des întilnit în Carpații răsăriteni, a căror vînătoare se organiza cu mare fast, pieile de zimbru fiind întrebuințate de aristocrație sub formă de covoare sau învelitori în corturi, la războaie sau vînătoare. Principele Ștefan Mailat a participat la o vînătoare de zimbrî în pădurile seculare din Gurghiu-Ciuc în 20 ianuarie 1534. Tot în munții Gurghiuului s-a organizat o vînătoare identică în 22 septembrie 1643 la care a participat principele George Rakoczi I și întreaga nobilime¹². Cu ocazia unui sfat al țării ținut la Sibiu în anul 1740, contele Lázár Ferenc ar fi venit într-un echipaj tras de doi zimbrîi masculi, ce fuseseră prinși în pădurile sale din Gurghiu și care aveau coarnele aurite, aidoma cu blazonul său¹³.

Rărirea unor specii prin mărirea spațiului agricol în dauna pădurii, a creșterii populației și așezărilor omenești, impun ocrotirea vînatului în parcuri-rezervații. Și Cetatea Făgărașului avea în hotarul comunei Mîndra la 1632 o „grădină” cu birne pe stîlpi și cu poartă mare de scînduri, păzită de Neacșu din Mîndra. În ea trăiau „26 de cerbi mai mari și mai mici, căprioare mici și mari (7 căpriori), un zimbru de 5 ani, 39 de ciute”¹⁴. Aceași grădină e descrisă și în inventarul din 1637, cînd se mai consemnează și existența unui „grajd pe stîlpi, acoperit cu paie, cu 13 cerbi și 14 ciute”¹⁵. Grădina mare de sălbăticiuni apare și în inventarul cetății din 1692¹⁶.

Vînatul apare în documente mai mult indirect prin darurile de blănuri de răpitoare: riși, vulpi, jderi și lupi. În acest sens urbariile fac dese referiri. Cel din 1632 conscrie la satele Grid, Perșani și Ohaba o piele de vulpe, pe care o dau anual cetății¹⁷.

Urbariul satului Ludișor menționează că „satele cărora li se dă spre crișmărit bute mare de vin, ab usu antiquo, sînt datoare cu două piei de vulpe... cele cărora li se dă bute de jumătate, numai cu o piele de vulpe”¹⁸.

⁹ H. Almășan, Gh. Scărlătescu și V. Nesterov, Iepurele, București, 1968, p. 5.

¹⁰ Ibidem, p. 6.

¹¹ R. I. Călinescu, Considerațiuni generale asupra repartizării mamiferelor de interes vînatorec din România, în Revista vînatörilor, nr. 7, iulie, 1930.

¹² Schneider Snider, Zimbrul în Transilvania, în Revista vînatörilor, nr. 7, iulie, 1930, p. 99.

¹³ Ibidem, p. 100.

¹⁴ D. Prodan, Urbariile Țării Făgărașului, vol. I, București, 1970, p. 87—88.

¹⁵ Ibidem, p. 88.

¹⁶ Szadeczky Ludovic, Memorii istorice ale Făgărașului, în Revista Erdélyi Muzeum, vol. IX, 1892.

¹⁷ D. Prodan, Urbariile Țării Făgărașului, vol. I, București, 1970, p. 40.

¹⁸ Op. cit., p. 40.

Aceeași obligație și cu distincția de sate mari sau mici, găsim și pentru satele domeniului Comana și Porumbacu, la 1637¹⁹.

Începînd cu anul 1622 iobagii sînt datori să răsкупere în hani datul în piei de animale. Astfel, în 1640, dă anul fiecare sat patru piei de vulpe ca onorariu de Crăciun sau 8 fl.²⁰, iar Șercăița pentru o piele de vulpe plătește 2 fl., Berivoiul Mic 2,50 fl.²¹.

Pe lîngă aceste daturi de piei de vulpe apar și acelea a căror vînat legea îl interzicea pentru supus. În urbariul Cetății Făgărașului la 1560—1570 se menționează și obligația fiecărui sat de a da iarna „o căprioară, dacă căprioare nu se poate, dă 16 găini, dacă acestea n-ar vrea să le aducă, pedeapsă 1 fl.”²². Și inventarul Cetății din 1632 înregistrează pe lîngă cele 69 piei de vulpe argăsite și coarnele de la 18 cerbi, iar inventarul din 1637 pe lîngă cele 15 piei de vulpe lucrate, 3 piei mari de urs și 2 mai mici, 7 piei de capră sălbatică lucrate, 26 piei de cerbi și 32 de căprioară²³.

Conscripțiile și Urbariile înregistrează și alte aspecte legate de practicarea vînațoarei în Țara Făgărașului. Pe lîngă mențiuni de păduri sau părți de păduri cu belșug în vînat găsim tot mai dese mențiuni de „păduri oprite” pe seama principelui, care urmărea prin aceasta sporirea veniturilor domeniului. În acest scop, instrucțiunile economice date de Principele Gheorghe Rakoczi, înainte de 1654 sînt elare: „orice ajungere pe mîini străine a pieilor de animale sălbatice e oprită, nimeni n-are voie să vîndă sub pedeapsă de 12 fl. nicăieri și nimănuu, ci să le aducă la mîna provizorului pentru preț cuvenit. El să dea pentru o piele de vulpe 80 dinari, dacă e mare și frumoasă 90 d., pentru un jder frumos 50 d., pentru o piele frumoasă de lup 2 fl.; pielea de ris își mărturiseste singură prețul. Dar provizorul să fie cu grijă și ca pieile cu care sînt datori anual supușii să le stringă sîrguincios. Pădurile, mai ales cele mai apropiate să le țină oprite, să nu facă din ele nimănuu vreo favoare”²⁴.

Mențiune de pădure oprită pe seama „măriei sale” găsim în 1637 în Ileni, sub pedeapsa de 12 fl. cu care ocazie se precizează că „se linăre și frumoasă și cu mulți iepuri în ea”²⁵.

După mărturisirile juraților, la 1680 era în hotarul satului Porumbacu de Sus o pădure de fag, numită obișnuit Piscul Bisericii „folosită de Măriile lor ca braniște”²⁶. Și la Scorei, „măriile lor au o pădure de fag oprită”²⁷.

Referitor la modul cum se vîna, știrile documentare sînt foarte sărace. Pînă în secolul al XVII-lea pe teritoriul Transilvaniei s-a vînat mult cu șomi și

¹⁹ Ibidem, p. 41.

²⁰ Ibidem.

²¹ St. Mețeș, Situația economică a românilor din Țara Făgărașului, vol. I, Cluj, 1935, D. XLIV—XLV.

²² St. Mețeș, Viața agrară, economică a românilor din Ardeal și Ungaria, vol. I, București, 1921, p. 250.

²³ Inventarul Cetății Făgăraș din 1632 și 1637, Fotocopie în Biblioteca Filialei Acad. R.S.R., Cluj, Arhiva istorică.

²⁴ D. Prodan, Urbariile Țării Făgărașului, vol. I, p. 8.

²⁵ D. Prodan, Boieri și vecini în Țara Făgărașului, sec. XVI—XVII, în Anuarul Institutului de istorie, Cluj, VI, 1963, p. 245.

²⁶ St. Mețeș, Considerații nouă la istoria românilor din Țara Făgărașului în veacul al XVII-lea, București, 1942, p. 28.

²⁷ Op. cit., p. 41.

ulii, ca și în țările apusene. E mai mult ca sigur că și în zona Făgărașului s-a practicat această metodă din moment ce pe domeniul Comana sînt înscrise în 1632, în inventar, alături de păsări de curte și trei perechi de șoimi²⁸.

Șoimăritul e concurat de vînătoarea prin hăituială cu copoi, numită vînătoare „par force”, faima copoilor din Ardeal, cu remarcabilele lor calități păstrîndu-se pînă în zilele noastre. Cetatea Făgărașului deținea în 1637 o casă a îngrijitorului de cîini²⁹, iar printre personalul iobăgesc angajat în serviciul curții apar alături de alții—vizitii, îngrijitori de cai, călăreți înaintași, trîmbițași și păsărari — și îngrijitori de cîini și purtători de ogari³⁰.

Cu privire la vînătorii domnești, însuși Dimitrie Cantemir arată că erau limitate la patru epoci pe an, înaintea posturilor și la ele participau toate breslele, de la țărani gonasi, la boierii de rang înalt. Metodele principale au fost întodeauna goana și vînătoarea cu cîini. Sate întregi participau ca hăițași.

În Țara Făgărașului au fost organizate de principele Gheorghe Rakoczi I două mari vînători, între lunile decembrie 1645 — ianuarie 1646 în munții de la Șinca, la care au participat 400 gonasi români. Iată ce scrie principele în legătură cu organizarea celei de a doua vînători, în 4 ianuarie 1646 din Cetatea Făgărașului: „Vrînd să facem o vînătoare în hotarul de la Șinca, vă pomenim înadins Dvs., ca luni pe la revărsatul zorilor să trimiteți 400 hăițași... și să fie toți români și să aibă un bun îngrijitor peste ei, ca nu cumva să fugă precum făcuseră mai dăunăzi”³¹.

În legătură cu obligația participării ca hăițași la marile vînători organizate de seniori, iobagii din Ucea de Sus declară la 1726: „Cînd mergeau la vînat ne duceau cîte 15 oameni la gonit”³². Aceste vînători ușurau oarecum și necezurile locuitorilor din preajma pădurilor și a munților, care nu-și puteau apăra vitele de atacul fiarelor mari, neavînd drept să poarte arme, după cum se plîng și iobagii din Drăguș la 1820: „...Trebuie să cumpărăm pe toți anii pășune pe seama vitelor, că pe hotarul nostru, pe cel de sus avem ce avem, dar pe cel din jos nu plătește nimica și munții care îi cumpărăm de pășune sînt primejdioși prin surpătura pămîntului ori prin urs, patru-cinci și de multe ori și mai multe pier”³³.

Introducerea armelor de foc, portabile — arcebuza și pușca cu cremene fixată pe cocoșul exterior — permit odată cu trecerea la noi metode în vînătoare și la specializarea unor țărani liberi în vînarea vînatului răpitor și a vînatului montan. Pe domeniul Porumbacului, în satul Porumbacul de Sus întîlnim la 1680 doi pușcași pe Ioan al Popei Alias Stoica și pe Bunea Popa³⁴, iar Urbariul domeniului Făgăraș la 1610 conscrie în Lisa pe Bucur Rava

²⁸ D. Prodan, *Urbariile Țării Făgărașului*, vol. I, București, 1970, p. 90.

²⁹ *Ibidem*, p. 69.

³⁰ *Ibidem*, p. 72.

³¹ E. Hurmuzaki și N. Iorga, *Documente privitoare la Istoria Românilor*, vol. XV, Partea II, București, 1913, Doc. nr. 2131, p. 1146.

³² St. Meteș, *Situația economică a românilor din Țara Făgărașului*, vol. I, Cluj, 1935, p. LXII.

³³ St. Meteș, *Viața agrară, economică a românilor din Ardeal și Ungaria*, vol. I, București, 1921, p.

³⁴ Ștefan Meteș, *Contribuții nouă la istoria românilor din Țara Făgărașului în veacul al XVII-lea*, București, 1942, p. 21.

și Coman Jitul³⁵ și în Drăguș pe Juvon Kalota și Oprea Vgieta³⁶. În Urbariul domeniului Făgăraș în 1637, aprilie 14, la Drăguș sînt înscrși Halmaczy Solomon, Junon Roska, Ionas Rukoranul, Kirztian Sandru și la Lisa Junon Versoczje³⁷.

Vinatul, prin însemnătatea sa economică era foarte căutat și pe piața internă. În orașul Făgăraș în ziua tîrgului săptămînal de vinerea, în bilciul anual de la Rusalii, Sf. Maria Mică și Sf. Nicolae, vinatul apărea alături de tot felul de măfuri țărănești. În 1758 o potîrniche se vindea între 9—7¹/₂—6 crețari (preț maxim, mijlociu și minim); o găinușă între 9—7¹/₂—6 cr.; o piele de vulpe între 3—2,17—1,42 fl.; o piele de urs între 12—8—6 fl.; o piele de lup între 3,20—2,34—2 fl.; o piele de jder între 2—1,30—1 fl.³⁸. La 1788, pe piața Făgărașului se vindea o piele de lup cu 4,30—3—2 fl.; o piele de iepure 15 cr. — 12 cr. — 10 cr.; o piele de vulpe 2 fl.—1, 25 fl.—1 fl.³⁹.

Legea din 1504, în vigoare trei secole și jumătate a fost abrogată după 1848, în locul ei promulgîndu-se legi cu privire la protejarea vinatului și trecerea terenurilor de vînătoare în proprietatea comunelor, care la rîndul lor le-au arendat societăților și micilor grupări sau vînătorilor individuali⁴⁰.

*

* *

În ciuda interdicțiilor și a restricțiilor amintite, vînătoria a prezentat întodeauna pentru locuitorii Țării Făgărașului o deosebită importanță, prin sursa alimentară și de îmbrăcăminte pe care o furniza. De aceea fiindu-le interzis legal locuitorilor acest drept și neavînd terenuri pe care să practice liber vînătoria, au recurs la braconaj, folosind unelte de vînătoare și procedee arhaice ce prezintă un deosebit interes etnografic.

Mijloacele de a prinde vinatul în zona Făgăraș se pot divide în trei mari categorii:

- a) Prinderea vinatului la vizuină cu ajutorul ciinelui.
- b) Prinderea vîntului prin gropi-capcane și cluxe de lemn și fier.
- c) Prinderea vinatului prin lațuri din funii împletite și prin plase.
 - a) Vînarea la vizuină, a vînatului răpitor (vulpe, dihor, viezure) se facea cu ajutorul ciinelui dresat care indica vizuina și scotea vinatul de acolo fiind apoi ucis de om cu ajutorul furcoiului sau cu bățul. Tot prin acest procedeu se vîna și vidra la apă, iarna, din decembrie și pînă în aprilie⁴¹.
 - b) Dintre procedeele ce se înscriu la această categorie cea mai răspîdită în zonă este „groapa camuflală“ (Fig. 1) pentru prinderea lupilor, adîncă de 2 m și lată de 1.50 m. Fundul se sapă mai lărgit decît gura, în formă de clopot. Groapa se acoperă cu un strat de frunze cu ramuri subțiri, la nivelul pămîntului.

³⁵ D. Prodan, Urbariile Țării Făgărașului, vol. I, București, 1970, p. 765—766.

³⁶ Ibidem, p. 789.

³⁷ Ibidem, p. 437—438.

³⁸ St. Metes, Situația economică a românilor din Țara Făgărașului, vol. I, Cluj, 1935, p. LXXXIX—XC.

³⁹ Ibidem, p. XCII.

⁴⁰ Al. Bărbat, Dezvoltarea și structura economică a Țării Oltului, Cluj, 1938, p. 219.

⁴¹ Informații culese de la D. A. Sofonea, satul Drăguș, județul Brașov, nr. casei 280.

Peste acestea se atîrnă momela (iepure, ciine, ori carne de porc) în niște furci scurte. Groapa se sapă pe locurile pe unde obișnuiește animalul să treacă. Lupul atras de mirosul cărnii, calcă peste ramuri, care fiind subțiri se rup, iar animalul cade în groapă de unde nu mai poate ieși și este ucis cu furcile⁴².

Lupul mai poate fi prins și cu ajutorul „groapei cu coteț” (Fig. 2), de formă patrulateră 2 x 2 m. În mijlocul groapei se bate un stîlp la nivelul solului, peste care se fixează un coteț de formă conică, cu lații prinși în sus. În interiorul cotețului este introdus un animal viu (miel, purcel sau găină). Peste coteț se așază un val din lemn ce se rotește, ale cărui capete sunt fixate în prelungirea cotețului. Fundul groapei se camuflează cu cetină de brad care arcuiește (fixată cu un cap în pereții groapei). Lupul vine să ia prada din coteț, sare pe val, acesta se rotește și-l împinge în groapă⁴³.

Mistrețul se vîna tot cu ajutorul groapei camuflate, însă mult mai mare decît cea pentru lupi, de formă rotundă, cu diametrul de 2 m și adîncimea de 2 m. Pămîntul săpat se aruncă pe margine iar în jurul acesteia se pune nadă. Peste groapă se așază un acoperiș de lemn, numit local „teler”, cu o axă ce trece prin mijlocul lui la nivelul pămîntului și camuflat după cum este terenul. Peste teler se așază știuleți de porumb. Mistrețul calcă pe teler, acesta nefiind stabil îl aruncă în groapă, unde rămîne prizonier⁴⁴.

Alături de gropile-capcane mascate cu frunze, eluxele de lemn au avut și ele o mare importanță în practica vînatării. Acestea sînt „jugul” și „lada”. Prin modul de construcție și materialul folosit par a fi foarte vechi.

Cu jugul se prinde jderul, viezurele, pisica sălbatică, chiar și lupul, dar numai pe timp de iarnă pentru că se urmărește valoarea blăunii⁴⁵. Jugul se face în pădure, pentru că nu-i costisitor (Fig. 3). Încă din timpul verii se aleg doi brazi alăturați, cu o distanță între ei de 2 m, cărora li se retează tulpina la circa 2 m înălțime de la sol. Între ei se așază un par de brad natural, necurățat de coaje, fixat cu un piron la ambele capete. Peste el se așază al doilea par, fixat numai la un capăt cu un piron, în timp ce al doilea capăt se lasă liber pentru a permite o deschidere de 20—30 cm, menținută de un „scăluș”. Scălușul e compus din două bețe scurte de circa 10 cm lungime, unul în formă de pipă iar al doilea fixat pe cele două brațe (Fig. 4). În scăluș se pune o momelă din carne de pasăre, de veveriță sau de oaie. De o parte și de alta se pune o povară necurățată. Animalul vine pe sus sau pe povară și se căsnește să ia lada care este pe scăluș; mișcă unul din bețișoarele de la scăluș care cade și o dată cu el și parul cu capătul liber, pe animal, zdrobindu-l.

„Lada” se folosește pentru prinderea dihorilor, cățeilor de pămînt și nevăstuicilor („helci”), confecționează din scînduri de brad la dimensiunile de 80 cm lungime și 26 cm lățime (Fig. 5). Lada este prevăzută la ambele părți cu uși mobile prinse de partea de sus a lăzii prin balamale. Cînd este așezată pentru prindere, cele două uși sînt ridicate prin cîte o sfoară fixată prin mijlocul fiecărei uși la partea ei superioară. Sfoara e în legătură și cu un ax (înalt

⁴² Informator Drugă Virgil, în vîrstă de 56 ani, satul Breaza, județul Brașov, nr. casei 127.

⁴³ Informator Dionisie A. Sofonea, satul Drăguș, județul Brașov, nr. casei 280.

⁴⁴ Informator Dionisie A. Sofonea, satul Drăguș, județul Brașov, nr. casei 280.

⁴⁵ Informator Dionisie A. Sofonea, satul Drăguș, jud. Brașov, nr. casei 280.

de 10 cm dispus în centrul acoperișului) de unde printr-o gaură laterală se ramifică spre interiorul lăzii cu ajutorul unei limbuțe de lemn. De limbuță se prelungește în interior o limbă, pe care se pune momeală: pentru dihori două ouă, pentru câțelul de pământ carne crudă și pentru nevăstuici lapte. Animalul intră în ladă ademenit de mirosul momelei, apucă momela și trage de limbă. Aceasta duce la pierderea echilibrului menținut între cele două limbi, limbuța iese prin orificiul lateral al lăzii, iar sforile lasă să cadă ușile care închid automat lada, animalul rămânând închis în interiorul ei.

În afara eluxelor de lemn, foarte răspândite și apreciate în același timp sînt cele de fier, acestea servesc la prinderea lupilor, vulpilei, și urșilor, fiind lucrate de țigani de prin sate. O eluxă de fier (Fig. 6, se compune dintr-un suport în formă de cerc pe care sînt fixate la ambele capete, prin șuruburi, două lame (aripi) mobile, în formă de semicerc, late de 2 cm și groase de 1 cm, fiecare prevăzută cu dinți pe latura interioară. Suportul cursei are în prelungire un arc lateral. Cînd eluxa este așezată pentru prindere ramele rămîn deschise (lamele sînt prinse de suport cu ajutorul elenciurilor). De elenciu interior se leagă și suportul pentru momeală. Cînd animalul apucă momeala arcul intervine și închide lamele. Cluxa se așază la trecătorile animalului sau în apropierea unei prăzi pe care a prins-o. Si ea să împiedice fuga în pădure a vînatului, cursa se leagă de un lanț cu cîrfige pentru ca animalul să se agațe de tufe⁴⁶.

În afara procedurii amintit, între cele două războaie mondiale, ursul se mai vîna și cu „arma la par“⁴⁷. Arma, în poziție orizontală, este fixată pe doi pari la trecătorile ursului, cu țeava înainte, cu cocoșul armei deschis și legat de o sfoară. Sfoara oculește țeava pe care zace pușca, trece peste cărare și se fixează în pămînt. Sfoara este mascată cu mure. Ursul calcă pe sfoară, aceasta se întinde și trage de cocoș, descărcîndu-se. Acelaș procedeu se folosește și pentru prinderea mistrețului.

c) Un alt mijloc de a prinde vînatul, foarte uzitat în zonă și foarte vechi, îl constituie lațul din funie împletită, numit local „sbilț“ sau „ghilț“. Sbilțul (Fig. 8) servea la prinderea caprelor de munte, în orice anotimp, pentru carne. Procedeu e foarte simplu. Se duce un snop de ovăz sus la munte. În el se plasează un „sbilț“ (laț) din funie de cînepă împletită, destul de laț ca să poată forma o buclă, în culoarea pădurii sau mascal cu o buruiană ca să nu o simtă animalul, al cărui capăt e legat de un par sau pom. În ovăz se pune „anasos“ (măraru) pentru că miroase tare și îl atrage. Animalul intră cu capul în lanț și smucindu-se să iasă trage de sfoară care face ca bucla să se strîmteze, animalul sugrumîndu-se. Sbilțul se folosește și la prinderea iepurilor sau a vulpilei, la gard în grădină, unde se pune trifoi ca să-i atragă. Prinderea lor se face pe timpul iernii, pentru blană⁴⁸.

În satul Ucea sbilțul se face din sîrmă de metal, pusă în două⁴⁹. O variantă a sbilțului este „ghilțul“, iutilnită în satul Breaza. În grădinile pomicole, împrejmuite cu gard se lasă intenționat o spărtură prin gard sau chiar două,

⁴⁶ Informator Drugă Virgil, satul Breaza, jud. Brașov, nr. casei 127.

⁴⁷ Informator D. A. Sofonea, satul Drăguș, județul Brașov, nr. 280.

⁴⁸ Informator D. A. Sofonea, satul Drăguș, județul Brașov, nr. 280.

⁴⁹ Informator Purece Ioan, în vîrstă de 68 de ani din satul Ucea de Sus, județul Brașov, nr. casei 5.

pe unde animalul mic (iepure, vulpe) este obligat să intre și să iasă. În spăr-
turile lăsate se fixează un laț numit local „ghilt” care se execută din sirmă
elastică innodată o singură dată formind o buclă, ale cărei capete se prind
fix de o parte și de alta a gardului. Sub buclă pe locul liber se așază o scin-
duriță pentru ca să înlesnească trecerea animalului numai prin buclă.

Locuitorii Țării Oltului s-au folosit și de plase pentru prinderea animale-
lor mari și a păsărilor, menționate în documentele secolelor XVI—XVII.
Plase pentru prins urși au fost confecționate de meșterul sas Lukas pentru
locuitorii din orașul Făgăraș și altele pentru prins cerbi la cererea celor din
Șercaia în anul 1515⁵⁰. Păsările se mai prind în zonă cu ajutorul lubeniței,
pocia cu clei, corfa și pocia cu sbill⁵¹.

Valorificând în acest material aspectale de bază privind practicarea vi-
nătoarei în Țara Oltului, am urmărit să prezentăm pe lângă particularitățile
istorice, varietatea și utilitatea uneltelor și practicilor de vînat a populației
din zonă, dovadă a dibăciei și spiritului său de inventivitate.

Fig. 1. „Groapa camuflată” — capcană pentru prinderea lupilor — zona Țara Oltului.

⁵⁰ Țara Birsei, vol. I, București, 1972, p. 297—298.

⁵¹ Informator Purece Ioan, satul Ucea de Sus, jud. Brașov, nr. 5.

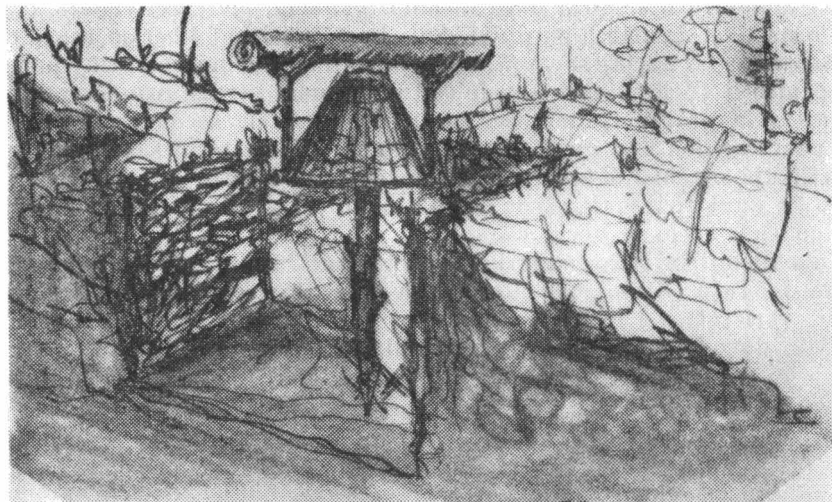

Fig. 2. „Groapa cu coteț” – capcană pentru prinderea lupilor – zona Țara Oltului.

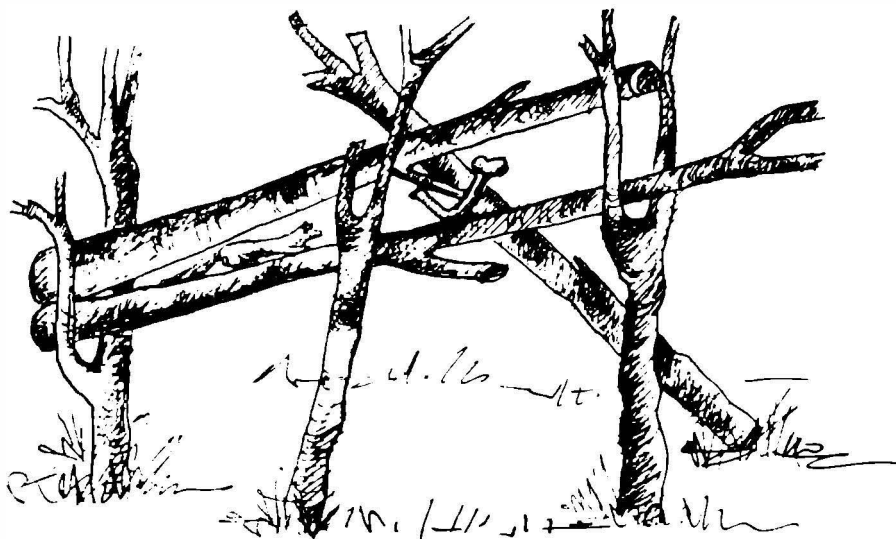

Fig. 3. „Jugul” – cluxă de lemn – zona Țara Oltului.

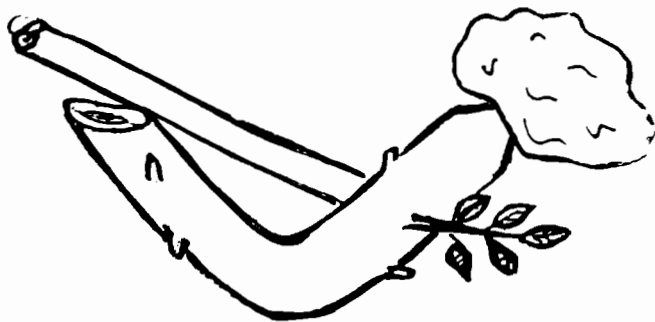

Fig. 4. Seălușul.

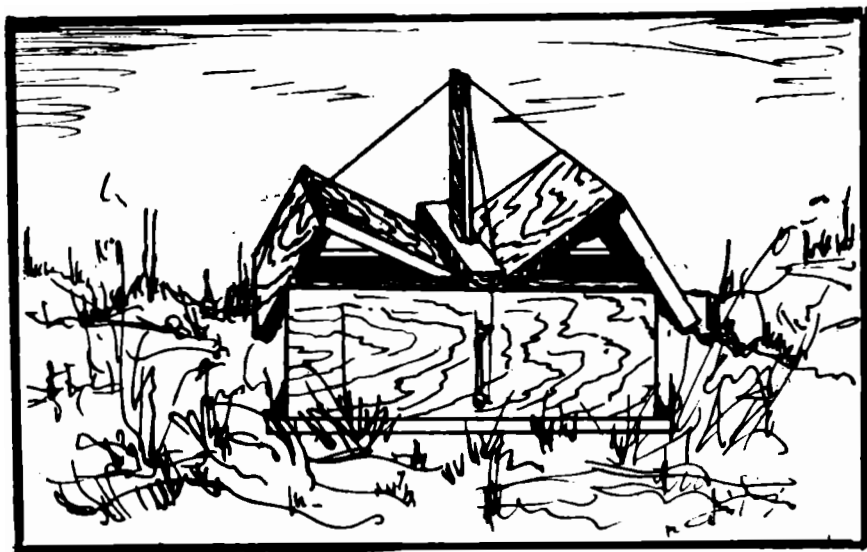
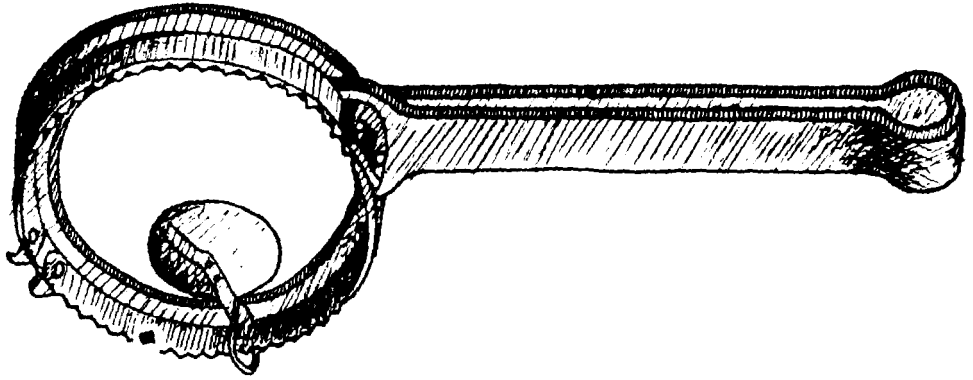
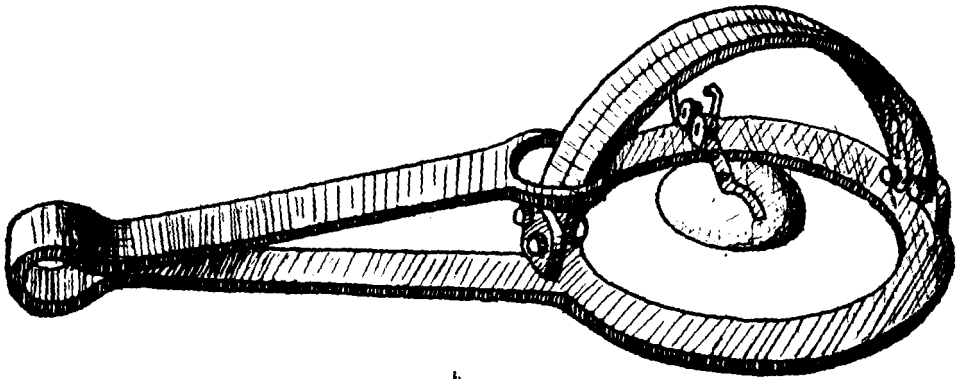

Fig. 5. „Lada” – cluxă de lemn – zona Țara Olului, colecția Muzeului Cetății Făgăraș inv. nr. L. 123.

a.

b.

*Fig. 6. a—b. Cluxă de fier; cluxă de fier așezată pentru prindere, colecția Muzeului Cetății
Făgăraș, inv. nr. L. 101.*

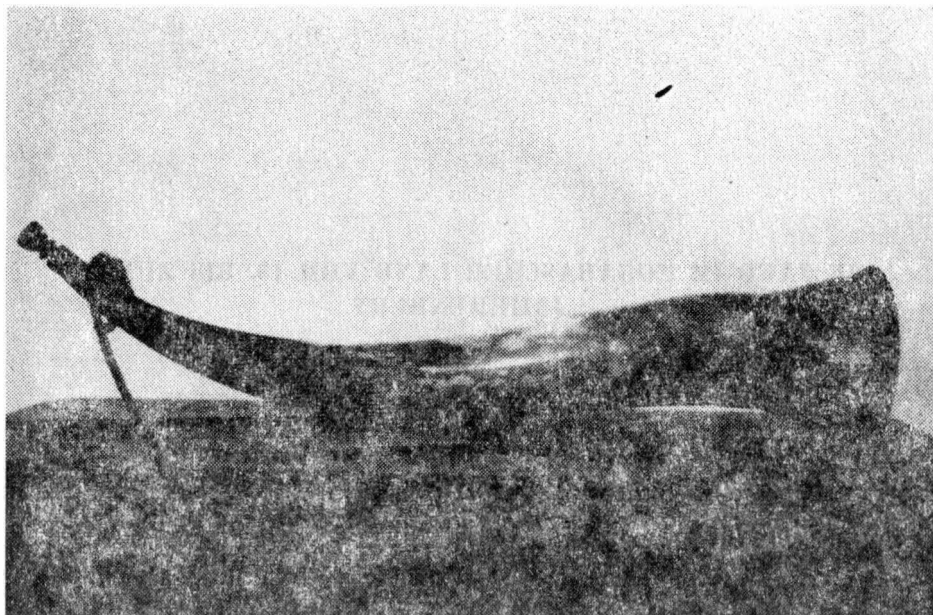

Fig. 7. Corn de vânătoare, sec. XX, colecția Muzeului Cetății Făgăraș, inv. nr. L. 125.

Fig. 8. Procedul de prindere a vînatului prin „sbiș” — zona Țara Oltului.

DIE JAGD IM FOGARASCHER LAND VOM 15. BIS ZUM 20. JAHRHUNDERT

(ZUSAMMENFASSUNG)

Die urkundlichen Nachrichten über den Betrieb der Jagd im Fogarascher Land vom 15. bis zum 20. Jahrhundert bezeugen neben dem Alter und der Häufigkeit dieser Beschäftigung auch die Gebirge, Wälder sowie die Tiere mit ihren Namen.

Das Feudalrecht dehnte sich auch auf die Jagd aus und war in Siebenbürgen im Jagdgesetz aus dem Jahre 1504 festgelegt, das den Untertanen die Jagd verbot. Sogar den Bojaren des Fogarascher Landes war die Jagd auf gewisse Arten von „königlichem Wild“ verboten. Die hörige Bevölkerung konnte nur Raubtiere jagen, die ihr eigenes sowie der Feudalherren Gut schädigten. Diese Jagd war eine zusätzliche Feudalverpflichtung, die unter der Bezeichnung „Daturi“ (Abgabe) von Fuchsfellen bekannt ist.

Beginnend mit dem 17. Jahrhundert werden in den Urbarien und Kon-skriptionen immer mehr Wälder oder Waldteile erwähnt, in denen die Jagd dem Fürsten von Siebenbürgen vorbehalten war. Diese Maßnahme verfolgte die Steigerung der Einkünfte des Feudalherren und verpflichtete die Untertanen, die Fellabgabe mit Geld abzustatten und die Naturalleistungen mit den Fellen der Tierse zu erhöhen, deren Jagd den Untertanen verboten waren (Rehe, Hirsche). Dies führte zur Spezialisierung einiger freien Bauern als Jäger. Sie wurden in die Kon-skriptionen als „Schützen“ (Pușcași) eingetragen.

Die Fangmethoden und die Geräte, die bei der Jagd im Fogarascher Land verwendet wurden, waren denkbar einfach. Sie können in drei große Kategorien gegliedert werden:

- a) Fang des Wildes in seiner Höhle mit Hilfe von Hunden;
- b) Fang des Wildes in Gruben und Fallen;
- c) Fang des Wildes mit Stricken und Netzen.